

Charles Boivin háza,
háttérben a kápolnával.
Elöl az eredeti kőépületek
maradványai

Molnár István János

Sainte-Marie among the Hurons A jezsuiták erődített missziója

Sainte-Marie among the Hurons misszióját francia jezsuiták alapították 1639-ben a huron indiánok földjén, a mai Midland (Ontario) közelében. A mindössze tíz évig létező misszió az első európai település volt a későbbi Ontario kanadai tartomány területén. A rekonstruált jezsuita telep napjainkban élő múzeumként funkcionál és a tartomány egyik legfontosabb turisztalátványossága.

(A szerző fotóival)

A Huron-tóhoz kapcsolódó Georgian-öböl déli partvidéke Kanada első gyarmatosítóinak, a franciáknak az érkezésekor a huron (wendat) indiánok földje volt. Ez az Új-Franciaország fővárosától, Québectől mintegy 1 200 kilométerre fekvő, a franciák által Huroniának elnevezett terület nemcsak azért volt fontos az európaiak számára, mert igen gazdag volt prémekben, hanem azért is, mert azt

remélték, hogy az ott élő őslakosokat a katolikus vallásra téríthetik.

A québeci francia kolóniát 1608-ban megalapító Samuel de Champlain szívügyének tekintette, hogy segítse az indiánok bevezetését a keresztény közösségbe. Személyes ismeretségeinek segítségével először a ferences rendiek közé tartozó rekolektusok küldtek hittérítőket Kanadába. A rekolektus barát, Joseph Le Caron is ott volt Champlain kíséretében, amikor ez utóbbi 1615-ben Huroniába utazott, hogy megerősítse a franciák katonai és kereskedelmi szövetségét a huronokkal. Le Caron ekkor celebrálta az első katolikus szentmisét a majdani Ontario tartomány területén.

A huronok elsöre alkalmasnak tűntek arra, hogy a szerzetesek sikeres munkát végezzenek, mert – elmentésben a szomszédos algonkin törzsekkel – ők letelepedett és faluközösségekben élő indiánok voltak. A rekolektusoknak mégsem sikerült érdemi eredményt

A misszió főbejárata
jobbra

A Huron és Ontario
tavak partvidéke
1755-ös térképen

elérniük, ezért 1626-ban a sokkal szervezettebb és nagyobb erőforrásokkal rendelkező jezsuitáknak engedték át a hittérítői szerepet. A párizsi jezsuita kollégium egykori tanára, Jean de Brébeuf volt az, aki a huron küldetést magára vállalta, és három évet el is töltött a huronok között. Québec angolok általi elfoglalása 1629-ben átmenetileg visszavetette ugyan a misszionáriusok tevékenységét, amikor azonban a franciák 1632-ben a saint-germain-en-laye-i béke eredményeképpen visszatérhettek a gyarmatra, a jezsuiták újult erővel láttak neki a hittérítő munkának.

Ismét Brébeuf kapta a huroniai misszionáriusi tevékenység megszervezésének a feladatát. Hamarosan szerzetesek jelentek meg több huron faluban is, térítő tevékenységüket azonban nem fémjelzte sok eredmény. A huronok nagyon rossz alapanyagnak bizonyultak, mert elméjük tele volt babonákkal és ugyan kedvelték a csendes fekete csuhásokat, csekély értelműeknek tartották őket, amiért nem értik az ő spirituális világuk dolgait. A jezsuiták, valamint a magukkal hozott állatok és a huronok első találkozásának nem szándékos eredményei, a fertőző járványok (influenza, himlő, kanyaró) mélyíteni kezdték a szakadékot a huronok és a misszionáriusok között. A harmincezresre becsült huron lakosság a járványok eredményeképpen csupán néhány év alatt a harmadára csökkent.

1638 nyarán Jérôme Lalemant vette át a huroniai missziók felügyeletét. Lalemant sokkal gyakorlatiasabb ember volt, mint Brébeuf. Felmérve a nagy kiterjedésű vad és veszélyes terület sajátosságait, úgy döntött, hogy az elkülönült kis missziókat egy nagy központ alá kell szervezni. Az általa a Wye-folyó keleti partján kiválasztott hely messze volt minden indián településtől. Itt építettek fel a misszionáriusok egy erős, négyszögletes, kőfalakkal és cölöpkerítéssel körülvett, bástyákkal ellátott erődítményt. Ez volt Sainte-Marie (eredeti francia nevén Sainte-Marie-aupays-des-Hurons, magyarul: „Szent Mária a huronok földjén”) és ez vált a környékbeli huron és a délebbi petun falvakat keresztül-kasul bejáró szerzetesek központjává, és egyben európai település-mintaként is szolgált a huronok számára.

A jezsuiták nemcsak a pogány lelkek megtérítésén fáradoztak, hanem egyszerre voltak nyelvészek, felfedezők és etnográfusok is. Megtanulták az őslakosok nyelveit és szokásait, szótárakat és nyelvtani leírásokat készítettek, az általuk készített ún. Kapcsolatokban (Relations) leírták az őslakosok történetét és hagyományait, részletesen beszámoltak a missziók működéséről és a misszionáriusok tevékenységéről, beleértve az őslakosok megtérítésével kapcsolatos sikereket és bukásokat is. A Kapcsolatokból ismerjük Sainte-Marie rövid történetét is.

A missziót kezdetben 18 fő lakta. Az 1639-ben ideérkező szerzetesek ciprusoszlopokból építettek maguknak nyírfakéreg tetővel borított ideiglenes hajlékot. A belső falak építéséhez agyagot használtak.

Charles Boivin, az ács érkezését követően épült meg a kápolna, a jezsuiták szálláshelye, a konyha, a kovácsműhely, a refektórium, a kórház és további épületek. Bár ezek ugyancsak fából készültek, kőből és cementből készített stabil alapokon álltak. A következő évtizedben Sainte-Marie szép fokozatosan egy igazi kis falucskává fejlődött.

Az európai szögletes erődítmények stílusában épült ötszögű bástya

A misszió Paul Ragueneau atya igazgatása alatt élte a virágkorát, aki 1645-ben váltotta Lalemant-t, mivel ez utóbbi Québecben az egész Kanada misszió feje lett. A jezsuiták végre áttörést értek el a huronok megtérítésében, egyes falvakban ekkor már többségben voltak a keresztények. Prosperált a mezőgazdaság, mindenféle konyhakerti növényeket termesztettek, háziállatokat hoztak Québecből, a szerzetesek cipőkészítésre és fazekasságra tanították az indiánokat.

Sainte-Marie-ben a csúcsponton 19 misszionárius tevékenykedett, akiknek a munkáját 4 világi testvér és 23 világi segítő, úgynevezett donné, azaz „megajándé-

A jezsuiták szállása

Az 1647-ben épített délnyugati kőbástya

kozott” segítette. (Az elnevezés a francia donner, adni szóból ered, és azt fejezi ki, hogy ezek az emberek a szolgálataikért fizetséget nem kaptak, csupán ételért, ruházatért és szállásért cserébe dolgoztak a misszión). A misszió lakosságát az ott állomásozó katonák tették teljessé. A jezsuiták alapvetően nem kedvelték a katonai jelenlétet, mert attól féltek, hogy a bárdolatlan katonák rossz hatással lehetnek az indiánokra. A huronokkal ellenséges viszonyban álló irokézek folyamatos támadásai miatt azonban a misszió rászorult a katonai védelemre. 1644-ben Sainte-Marie helyőrsége már huszonhárom főt számlált.

1648-ban Sainte-Marie teljes francia lakossága 66 főt tett ki. Hogy némi fogalmat alkothasson az olvasó a misszió fontosságáról, tegyük ehhez hozzá, hogy ez a szám akkoriban Új-Franciaország teljes európai lakosságának mintegy egyötödét jelentette.

A misszió elkülönülten éltek a kereszténységre áttért huronok, akiknek saját templomuk volt, ahol a jezsuiták a Szentírásból prédikáltak az indiánoknak, gyakran a helyi szokásokhoz és szimbólumokhoz igazítva a bibliai történetet. (Ezek közül a leghíresebb a Jean de Brébeuf által írt karácsonyi himnusz, a „Huron

Látkép az északnyugati bástyáról. Előtérben a konyhakert és a farmerek szállása az istállókkal

Ének”, amelynek lefordított változata máig nagy népszerűségnek örvend a kanadai templomokban.)

A misszionáriusok tevékenysége ugyanakkor nemcsak a fejlődést hozta el a huronok számára, hanem éket is vert közéjük, mivel konfliktus keletkezett a kereszténységre áttértek és a tradicionális hitüket megtartók között. Sokan pedig vagy csak azért vették fel a kereszténységet, mert így előnyösebb feltételekkel tudtak kereskedni a franciákkal, vagy pedig azért, hogy ily módon megmeneküljenek a járványok okozta haláltól, ami az európaiakat szemmel láthatóan nem sújtotta. Mások gonosz varázslóknak vélték a jezsuitákat és megkísérelték elpusztítani őket. A franciák éppen ezért csak kivételesen adtak lőfegyvereket a huron szövetségeseik kezébe. Ilyen körülmények között a belső konfliktusoktól és a járványok okozta veszteségektől meggyengült huron törzs könnyű préda volt az irokézek számára, akik viszont egyre több puskára tettek szert a velük kereskedő hollandoktól.

1648–1649-ben felerősödtek a Huronia elleni irokéz támadások. Az első évben még csak néhány távolabbi falu esett áldozatul a vérszomjas támadóknak, 1649 márciusában azonban az irokézek már a Sainte-Marie-től csak néhány kilométernyire, keletre fekvő huron falvakat támadták meg. Gabriel Lalemant (Jerôme Lalemant unokaöccse) és Jean de Brébeuf ekkor került az irokézek fogságába, őket kegyetlenül megkínózták, majd megölték; hasonló sorsra jutottak a falvak huron lakói is. Miután az irokézek a sikeres rajtaütés után felszívódtak a rengtegben, a franciák megtalálták Brébeuf és Lalemant holttestét és a misszió területén temették el őket.

Egész Huronián úrrá lett a pánik. A támadást túlélő huronok északra menekültek, Sainte-Marie pedig ott maradt egyedül, mint nyáj nélküli pásztor. Ragueneau ilyen körülmények között a teljes misszió áttelepítését határozta el. 1649. június 16-án a szerzetesek és segítőkijutajokba és csónakokba rakták az ingóságokat, majd felgyújtották a telepet. Ragueneau atya a következőket írta a Kapcsolatokban:

„Mi magunk gyűjtöttuk fel és hagytuk, hogy kilenc vagy tízevi munkánk eredménye a szemünk láttára porladjon el kevesebb, mint egy óra alatt”.

Ragueneau és társai azonban tudták, hogy Sainte-Marie fizikai megsemmisítése nem jelenti majd spirituális erejének az eltörését. A jezsuita rend még a misszió felégetése előtt elhatározta Brébeuf és Lalemant kanonizációját. Egy Christophe Regnault nevű cipész kapta a feladatot, hogy eltávolítsa a testekből és kilúgozza a két szerzetes csontjait annak érdekében, hogy relikvia készülhessen belőlük. A maradványokat ugyanabba a sírba temették vissza.

A misszionáriusok a huronokkal együtt a missziótól mintegy negyven kilométerre, északnyugatra fekvő Saint-Joseph-szigetre (ma a Christian Island nevet viseli) menekültek. Itt építették meg a franciák az új, Sainte-Marie II névre keresztelt, alaposan megerősített

missziót. A különösen kemény tél, az ennek nyomán kialakult éhség és az állandó irokéz fenyegetettség azonban arra sarkallta a jezsuitákat, hogy a következő nyáron a megmaradt huronok kíséretében visszatérjenek Új-Franciaországba, ahová magukkal vitték Brébeuf és Lalemant csontjait is.

Az eredeti Sainte-Marie területe 1844-ig háborítatlan maradt, ekkor a jezsuita Pierre Chazelle kezdett ásatásokat a területen, amit 1855-ben Félix Martin atya folytatott. A misszió helyét 1920-ban Kanada Nemzeti Történelmi Emlékhelyévé nyilvánították. 1925-ben a jezsuiták megvásárolták az országút túloldalán lévő dombot, ahol egy évvel később megnyitotta kapuit a Martyrs' Shrine nevű római katolikus templom. A Lalemant és Brébeuf csontjaiból készült ereklyéket ma itt őrzik.

1940-ben a Jézus Társaság megvásárolta a misszió területét is. A következő évben Kenneth Kidd, a Royal Ontario Museum munkatársa végezte az első tudományos feltárást a területen, amelyet újabb feltárások követtek. 1954-ben Dennis Hegarty atya megtalálta Brébeuf és Lalemant sírját.

1964-ben kezdődött meg Sainte-Marie történelmi helyszínként és élő múzeumként történő újraépítése. Az épületek és a bennük található berendezési tárgyak reprodukciók. A misszió népszerű turistalátványosság, a nyári hónapokban minden héten látogatók ezreit vonzza. A helyet az Ontariói Turisztikai és Kulturális Múzeum ügynöksége, a Huronia Történelmi Parkjai igazgatja.

A misszió épületegyüttesén belül korabeli ruhákba öltözött őslakosok, jezsuiták, világi testvérek mutatják be az egykori misszió életét. A látogatók elbeszélgethetnek például a kováccsal, amint az éppen egy balta fejét formálja. A huron hosszúházban korabeli francia és indián ruhadarabok kombinációjába öltözött őslakos asszonyokkal lehet találkozni. Ez a gyakran 75 méter hosszúságúra épült lakóház, amelyben több család élt együtt, kiválóan mutatja be a korabeli indián életstílust. A nyári szezonban a látogatók különböző tevékenységeken keresztül ismerkedhetnek meg a korabeli életmóddal és szokásokkal, végignézhetik a tűzgyújtást, a készletekkel megrakott kenuk érkezésének a ceremóniáját vagy láthatja az iskolásokat lacrosse-t, ezt a tradicionális őslakos labdajátékot játszani. A történelmi emlékhelyen minden évben speciális eseményeket is szerveznek, ilyen az Aboriginal Festival and Day (június 21.), a Franco-Ontarian Day (szeptember 25.), és a First Light at Sainte-Marie november-decemberben.

XI. Pius pápa 1930-ban avatta szentté Brébeuföt, Lalemant-t és további hat, a huron-irokéz háborúk során mártírhalált halt misszionáriust, akiket ma együttesen a Kanadai Mártirokként ismerünk. II. János Pál pápa 1984-ben kanadai látogatása során százezres tömeg előtt mondott misét a Martyrs' Shrine előtt, így tisztelve a mártírok emléke előtt. 🙏

A Martyrs' Shrine nevű római katolikus templom a misszióval szemközti dombon épült 1926-ban

A kápolna belseje

Huron hosszúház